MARCI TULLII CICERONIS EPISTOLARUM LIBRI IIII,

Cum postremis *H. Stephani* & *D. Lambini* editionibus diligenter collati, & quàm accuratissimè emendati:

A

JOANNE STURMIO

puerili educationi confecti.

Huic Editioni accesserunt Græca Latinis expressa.

CANTABRIGIÆ:

Ex Academiæ celeberrimæ *typographeo.* 1635.

Collegium Beatæ Mariæ
De Etona

JOANNES STURMIUS JACOBO STURMIO *FRATRI S.*

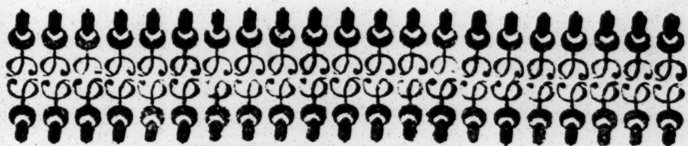

AUdivisti sæpe (ut memini) ex me, *Jacobe* frater, studiorum nostrorum finem, rerum cognitionem, & orationis elegantiam esse debere. Rerum etiam doctrinam, sine sapientia religionis, minimùm prodesse; & dicendi rationem absque optimorum scriptorum assidua lectione atque artificiosa imitatione non comparari talem, qualem desideramus. Itaque sæpenumero dixi (si meministi) ad religionem pueros excitandos esse, & proponendum illis in scholis Ciceronem: quorum altera mentem, alter linguam optimè possit informare. Sed habenda ratio est, in educatione linguæ, non solùm ætatum, sed etiam virium & ingeniorum. Ab Epistolis principium rectè sumi potest, si deligantur, quæ argumento faciles sunt, & sunt rerum non ignotarum, atque hujusmodi verbo-

rum, quæ in noſtra manſerunt conſuetudine. Hanc rationem ego in hiſce quatuor libris conficiendis ſecutus ſum: neq; artificioſiſſimè, neq; ſapientiſſimè ſcriptas Epiſtolas delegi, ſed quæ à pueris intelligi poſſent, & haberent noſtræ conſuetudinis verba, & ſermonis quotidiani ſententias, earúmque formas, nobis quidem non uſitatas, ſed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Hæc ego ad te mitto, quò videas me in eadem adhuc eſſe ſententia, in qua fui olim. Amabò te, optatiſſime frater, perge porrò in hoc literarum curriculo progredi. Audio nihil de ſtudiis tuis; abſum procul: metuo valde, cùm cogito poſſe fieri, ut non meis optatis, & patris expectationi ſatisfacias. Expecto literas tuas, ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te poſſimus deinceps ſperare. Vale.

Argentinæ, tertio Calendas Februarii.

Anno 1539.

M. T. CICERO TERENTIÆ ſalutem plurimam dicit.

Fam. lib. 14. Epiſt. 22.

I vales, bene eſt; ego valeo. Nos quotidie tabellarios veſtros expectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores, quid nobis faciendum ſit, faciemúſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Cal. Septemb.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt. 21.

SI vales, bene eſt; ego valeo. Da operam ut convaleſcas: quod opus erit, ut res tempúſque poſtulat, provideas atque adminiſtres, & ad me de omnibus rebus quàm ſæpiſſime literas mittas. Vale.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt. 8.

SI vales, bene eſt; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentiſſimé. Nam mihi & ſcriptum & nunciatum eſt, te in febrim ſubitò incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti de Cæſa-

ris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, ſi quid opus erit, ſi quid acciderit novi, facies ut ſciam. Cura ut valeas. Vale. Datum 4. Non. Jun.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt. 24.

S*I vales, bene eſt; valeo. Nos neque de Cæſaris adventu, neque de literis quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. Tertio Idus Sextiles.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt. 23.

S*I vales, bene eſt; valeo. Reddita mihi jam tandem ſunt à Cæſare literæ ſatis liberales; & ipſe opinione celeriùs venturus eſſe dicitur. Cui utrùm obviàm procedam, an hîc eum expectem, cùm conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Idus Sex.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt. 17.

S*I quid haberem quod ad te ſcriberem, facerem id, & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ ſunt negotia vides. Ego autem quomodo ſim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoſcere. Tu fac, ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt. 15.

S*I vales, bene eſt; valeo. Conſtitueramus, ut ad te antea ſcripſeram, obviàm Ciceronem Cæſari mittere: ſed mutavimus conſilium, quia de illius adventu*

adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. 12. Calend. Quintiles.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 19.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ: de qua nihil est quòd ad te plura scribam, tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ità esse faciendum: etiam antè fecissem; sed me multa impediêrunt, quæ nè nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 12.

QVòd nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisq; injuriis, metuo nè id consilii ceperimus, quod non facilè explicare possimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum: Et non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Nonas Novemb. Brundusii.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 11.

SI vales, bene est; valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Junii, cujus summâ virtute &

ſingulari humanitate, graviore etiam ſum dolore affectus, noſtrâ factum eſſe negligentiâ, ut longè alia in fortuna eſſet, atque ejus pietas ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cneum Saluſtium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. 17. Calend. Quint.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epiſt. 2.

S*Eptimum jam diem Corcyræ tenebamur: Qu. autem pater, & filius Buthroti ſoliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarum; iis enim ventis iſtinc navigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. Cura igitur te, & confirma, & cùm commodè & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantiſſimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus expectatúſque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tyro noſter. Vale. 15. Cal. Novemb. Corcyræ.*

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 4.

N*On queo ad te, nec lubet ſcribere quo animo ſim affectus; tantùm ſcribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, ſi te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia 120. Leucade aut teipſum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me ſcis diligi. Nonis Novemb. Alyziæ.*

Cicero

Cicero filius Tyroni S.P.D. Fam. lib. 16. Epist. 25.

ETsi justâ & idoneâ usus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id nè sæpius facias rogo. Nam etsi de republica, rumoribus, & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta à te ad me Epistola semper fuit gratissima. Quare cùm imprimis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum. Vale.

M. T. C. Servitio Sulp. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 25.

HAgesaretus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, méque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tuâ necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C. Trebatio S. P. D. Fam. 7. 18.

EPistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ità te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus. Vale.

M. T. C.

M. T. C. Q. Val. Q. Fil. S.D. Fam. 13. ex Epist. 6.

P. *Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus: cujus causâ quantopere cuperem, deberémque, profectò ex me facilè cognovisti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimum, quàm sæpissime, gratias agat. Vale.*

M. T. C. S. P. D. C. Memmio. Fam. lib. 13. Epist. 3.

A*Ulum Fusium unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimúmque nostrî, eruditum hominem, & summâ humanitate, tuâque amicitiâ dignissimum, velim ità tractes, ut mihi coràm recepisti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio, & summâ observantiâ tibi in perpetuum devinxeris. Vale.*

M. T. C. S. P. D. Cornificio. Fam. lib. 12. Epist. 27.

S*Extus Aufidius, & observantiâ, quâ me colit, accedit ad proximos; & splendore, equiti Romano nemini cedit. Est autem ità temperatis moderatísque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ità commendo, ut majore studio, magísve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.*

Cicero

Cicero Baſilio S. P. D. Fam. 6. 15.

TIbi gratulor, mihi gaudeo; te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque iſtîc agatur, certior fieri volo.

D. Brutus Imp. M. T. C. S. P. D. Fam. 11. 4.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem tuam tuerêre: ſed profectò eſt ità, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad Tranſalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus ſatisfacere, firmóſque eos ad tuendas noſtras res efficere; quod mihi videor conſecutus: nam & liberalitatem noſtram, & animum ſunt experti. Cum omnium bellicoſiſſimis bellum geſſi: multa caſtella cepi; multa vaſtavi. Non ſine cauſa ad Senatum literas miſi. Adjuva nos tuâ ſententiâ: quod cùm facies, ex magna parte communi commodo inſervieris. Vale.

M. T. C. Servio Sulpitio S. P. D. Fam. 13. 21.

ASclapone Patrenſi medico utor valde familiariter, ejúſque tum conſuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam ſum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipſâ ſcientiâ, tum etiam fidelitate, benevolentiâque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commmendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat diligenter me ſcripſiſſe de ſe, meámque commendationem uſui magno ſibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. C.

M. T. C. Appio S. P. D. Fam. 10. 29.

DE meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam, credo te cognoſcere ex literis tuorum: quibus me cumulatiſſimè ſatìs feciſſe certò ſcio; nec iis concedo, quanquam ſunt ſingulari in te benevolentiâ, ut te ſalvum malint, quàm ego. Illi mihi neceſſe eſt concedant, ut tibi plus, quàm ipſi, hoc tempore prodeſſe poſſim: quod quidem nec deſtiti facere, nec deſiſtam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci ſalutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque ſis, méque tibi nullâ re defuturum eſſe confidas. Pr. Nonas Quintiles. Vale.

M. T. C. Mario S. P. D. Fam. 7. 4.

AD viii. Calend. Julias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel noſtro potiùs: In Pompeianum ſtatim cogito; ſed faciam te antè certiorem. Te cùm ſemper valere cupio, tum certè, dum hîc ſumus. Vides enim quanto pòſt unà futuri ſumus. Quare ſi quid conſtitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo expecta. Vale.

Cicero Planc. Imp. Conſ. Deſ. S. P. D. Fam. 10. 14.

O Gratam famam biduo ante victoriam de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copiis! atqui etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis in te eſt. Fugiſſe enim ex prælio Mutinenſi dicuntur notiſſimi latronum duces. Eſt autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, ídque cum multis. Sperabámque

que etiam Lepidum temporibus admonitum, tibi & Reipub. ſatìs eſſe facturum. In illam igitur curam incumbo, mi Plance, ut nequa ſcintilla teterrimi belli relinquatur. Quod ſi erit factum, & Rempublicam divino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequêre. Tertio Idus Maii. Vale.

M. Cic. Papirio Prætori S.P.D. Fam. 9. 23.

H*Erì veni in Cumanum: cras ad te fortaſſe. Sed cùm certum ſciam, faciam te paulò antè certiorem. Etſi Marcus Ceparius, cùm mihi in ſylva gallinaria obviàm veniſſet, quæſiſſémque quid ageres, dixit te in lecto eſſe, quòd ex pedibus laborares; tuli ſcilicet moleſtè, ut debui: ſed tamen conſtitui ad te venire, ut & viderem te, & viſerem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hoſpitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis ſumptuoſis. Vale.*

M. Cicero S. D. Cn. Plancio. Fam. 4. 15.

A*Ccepi perbreves tuas literas, quibus id quod ſcire cupiebam, cognoſcere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes miſerias, non intellexi; quàm me amares, facilè perſpexi: ſed hoc ſciebam: illud ſi ſcîſſem, ad id meas literas accommodâſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi quæ exiſtimavi ſcribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi, nè quo periculo te proprio*

exiſtimares eſſe in magno omnes, ſed tamen in communi ſumus. Quare non debes, aut propriam fortunam, aut præcipuam poſtulare, aut communem recuſare. Quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus. Quod de te ſperare, de me præſtare poſſum. Vale.

Cicero Dolabellæ S. D. Fam. 9. 12.

G*Ratulor Baiis noſtris, ſi quidem, ut ſcribis, ſalubres repente factæ ſunt: niſi fortè te amant, & tibi aſſentantur, & tamdiu dum tu ades, ſunt oblitæ ſui. Quod quidem ſi ità eſt, minimè miror cœlum etiam & terras vim ſuam, ſi tibi ità conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putâram. Itaque eam tibi miſi; quam velim ſic legas, ut cauſam tenuem & inopem, nec ſcriptione magnopere dignam: ſed ego hoſpiti veteri & amico munuſculum mittere volui levidenſe, craſſo filo; cujuſmodi ipſius ſolent eſſe munera. Tu velim animo ſapienti fortíque ſis, ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.*

M T. C. Imperatori M. Cœlio Ædili Curuli S. P. D. Fam. 2. 14.

M*Arco Fabio, viro optimo & homine doctiſſimo familiariſſimè utor: mirificéque eum diligo, cùm propter ſummum ejus ingenium, ſummámque doctrinam, tum propter ſingularem modeſtiam: ejus negotium ſic velim ſuſcipias, ut ſi eſſet res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occîdat oportet,*

oportet, qui vestrâ operâ uti velit: sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cùm tuâ operâ Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & desidero: imprimísque quid agas scire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

Cicero Trebatio S. P. D. Fam. 7. 22.

ILluseras herì inter scyphos, quòd dixeram controversiam esse, possétne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum bene potus, seróque redieram; tamen id caput, ubì hæc controversia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sext. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævolæ & Testæ assentior. Vale.

M. T. C. D. Bruto Imper. S. P. D. Fam. 11. 15.

ETsi mihi tuæ literæ jucundissimæ sunt; tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco Collegæ mandâsti, ut te mihi per literas excusaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentiâ. Conjunctio tua cum Collega, concordiáque vestra, quæ literis communibus declarata est, S. P. Q. R. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

M. Cicero

M. Cicero T. Furfano Prætori S. D. Fam. 6. 9.

CUm A. Cæcinna tanta mihi familiaritas consuetudóque semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimùm usi sumus; & hunc à puero, quòd & spem mihi magnam afferebat summæ probitatis, summæq; eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissimè, non solùm officiis amicitiæ, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet, me plura scribere: quàm mihi necesse sit ejus salutem & fortunas, quibuscunque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut cùm cognôrim, pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reipublicæ calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tuâ sponte erga Cæcinnam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hôc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20.

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinvessanum diversoriolum contempsisti: quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris, Πάντα περὶ πάντων. *Sic igitur facies, méque amabis, & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere faciliùs possum, quàm provocare. Quòd si, ut es, cessabis, lacessam; nè tua inertia etiam ignaviam afferat. Plura otiosus. Hæc, cùm essem in Senatu, exaravi. Vale.*

[Marginal note: ...d est, omnia de omnibus.]

M. T.

M. T. C. Cornificio S. P. D. Fam. 12. 21.

CAius Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causâ legatus est in Africam, legatione liberâ: eum velim rebus omnibus adjuves, operámque des, ut quàm commodissimè sua negotia conficiat. Imprimísque, quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo. Idq; à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæterísque rebus omnibus ejus dignitati, reíque (si me amas) consules. Id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

M. T. C. C. Cassio S. P. D. Fam. 12. 9.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in scribendo facit: &, verè ut dicam, non satìs occurrit quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satìs illos quidem constantes, sed adhuc sine autore. Nos, confectum bellum cùm putaremus, repente à Lepido tuo in summam solicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam Reipublicæ spem in te & in tuis copiis esse. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen ut omnia (ut spero) prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reipublicæ; nam nul-

lam non libet dicere: sed quæcunque est, ea despondetur anno consulatûs tui. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. 13. 30.

L*Ucius Manlius est Susis: is fuit Catinensis: sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, Decurióque Neapoli. Erat enim adscriptus in id municipium, ante civitatem sociis & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controversiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, imprimísque ipsum virum optimum, mihíque familiarissimum, iis studiis literarum doctrinæq; præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximéque necessariis scias esse: Itáque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.*

Tul. & Cic. F. & Q. Tyroni humaniss. & opt. S. P. D. Fam. 16. 1.

V*Ide quanta in te sit suavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomanes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te*

Marionem

Marionem remittere; quem, cùm meliuſculè tibi eſſet, ad me mitteres: ſed cogitavi, unas literas Marionem afferre poſſe, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, ſi me diligis, ut quotidie ſit Acaſtus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare poſſis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtrî amantius: & te totum trade: malo te paulò pòſt valentem, quàm ſtatim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, niſi ut tu valeas: cætera ego curabo. Etiam atq; etiam vale. Leucade proficiſcens, ſeptimo Idus Novemb.

M.C. Pater & Fil. Q. Pat. & Fil. Tyroni S.F. 16. Epiſt.7.

T*Ertiam ad te hanc epiſtolam ſcripſi eâdem die, magìs inſtituti mei tenendi cauſâ, quia nactus eram cui darem, quàm quòd haberem quid ſcriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratiſſimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut ſpero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tyro: quando non contigit ut ſimul navigares, nihil eſt quòd feſtines: nec quicquam cures niſi ut valeas. Etiam atque etiam vale. Septimo Idus Novemb. Actio, veſperi.*

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 12.

EGo verò cupio te ad me venire; sed viam timeo: gravissimè ægrotâsti; inediâ, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, siqua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad tertium Calend. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio oblanguerunt: hâc tamen Epistolâ, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompeius erat apud me, cùm hæc scribebam: hilarè & libenter ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para ut operas reddas; nostra ad diem dictum fient: docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè ut valeas: nos adsumus. Vale. xiiii Calend. Januarii.

Proprietatem.

M. T. C. Curioni S. P. D. Fam. 2. 4.

EPistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causâ inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostrâ, aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectò non expectas: domesticarum enim rerum tuarum habes & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum, familiare & jocosum; alterum, severum

&

& grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocérne tecum per literas? Civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de Republica? Atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neq; ea quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar eâ clausulâ, quâ soleo, téque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu unâ re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse laborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tuâ sponte satìs incitatum esse confiderem: & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tui causâ, sed testificandi amoris mei. Vale.

M. T. C. Bruto S. P. D. Fam. 13. 14.

LUcio Titio Strabone, equite Romano imprimis honesto & ornato, familiarissimè utor: omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hôc diligentiùs quàm si mea res esset (quò est honestius, de amicorum pecunia laborare, quàm de sua) ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas: operámque des, quod tibi æquum & rectum videbitur,

ut quàm commodissimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ missus est, negotium conficiat, ad nummósque perveniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titium cognosces amicitiâ tuâ dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. S. D. T. Fabio. Fam. 5. 18.

E*Tsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem graviùs jamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virúmque præbeas; & quâ conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissimâ pœnâ ab hac republica discesserit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæterósque necessitudine & benevolentiâ tecum conjunctissimos; quíque magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi; & cùm unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod unâ sententiâ, eâque dubiâ potentiæ alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè*

vissimè

viſsimè ferre. Meus animus erit in te, liberóſque tuos ſemper, quem eſſe vis, & qui eſſe debet. Vale.

M. T. C. Trebatio S. D. Fam. lib. 6. Epiſt. 11.

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus eſſe: & ille mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc tanto ſum devinctus ejus beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in ſalute tua cumulatiſsimè mihi ſatisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ità vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum non omnino deſidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum eſt, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit; eſt tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi, quid amiſeris, obliviſci; quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiſcum: plus acquiſiviſti dignitatis, quàm amiſiſti rei familiaris, quæ ipſa tùm eſſet jucundior, ſi ulla res eſſet publica. Veſtorius noſter familiaris ad me ſcripſit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata eſt: eâque te uti facilè patior, cùm apud alios, tum mehercule apud Syronem noſtrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentiſsimo cuique maximè probata eſſe volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7. Epiſt. 14.

CHryſippus Vectius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei:

ſalutem enim mihi tuis verbis nuntiavit. Valde jam lautus es, qui gravêre literas ad me dare, homini præſertim propè domeſtico. Quòd ſi ſcribere oblitus es, minùs multi jam, te advocato, cauſâ cadent. Sin noſtrî oblitus es, dabo operam, ut iſtùc veniam, antequam planè ex animo tuo effluam. Sin æſtivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut feciſti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryſippo, te eſſe Cæſari familiarem: ſed mehercle mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm ſæpiſſime cognoſcere: quod certè ità fieret, ſi tu maluiſſes benevolentiæ quàm litium jura perdiſcere. Sed hæc jocati ſumus, & tuo more, & nonnihil etiam noſtro. Te valde amamus, nóſque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

M. T. C. C. Caſſio S. P. D. Fam. lib. 12. Epiſt. 8.

SCelus affinis tui Lepidi, ſummámque levitatem, & inconſtantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò ſcio, cognoſcere te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: ſpémque omnem in D. Bruto & Planco habemus; ſi verum quæris, in te, & in meo Bruto, non ſolùm ad præſens perfugium, ſi (quod nolim) adverſi quid acciderit, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hìc de Dolabella audiebamus quæ vellemus: ſed certos autores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præſenti judicio, & reliqui temporis expectatione ſcito eſſe.

Hoc

Hoc tibi propoſito, fac, ut ad ſumma contendas. Nihil eſt tantum, quod non populus Romanus à te perfici atque obtineri poſſe judicet. Vale.

M. T. C. M. Lepido S. P. D. Fam. 10. 27.

Q*Uòd mihi, pro mea ſumma erga te benevolentia, magnæ curæ eſt, ut quàm ampliſsimâ dignitate ſis, moleſtè tuli te Senatui gratias non egiſſe, cùm eſſes ab eo ordine ornatus ſummis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum eſſe lætor. Pacem eam ſi à ſervitute ſejungis, conſules & Reipub. & dignitati tuæ: ſin iſta pax perditum hominem in poſſeſſionem impotentiſſimi dominatûs reſtitutura eſt, hoc animo ſcito eſſe omnes ſanos, ut mortem ſervituti anteponant: Itaque ſapientiùs, meo quidem judicio, facies, ſi te in iſtam pacificationem non interpones, quæ neque Senatui, neque populo, neq; cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu, pro tua prudentia, quid optimum factu ſit, videbis. Vale.*

M. Cicero Cn. Planc. Imp. Conſ. Deſ. S.D. Fam. 10. 2.

M*Eum ſtudium honori tuo pro neceſſitudine noſtra non defuiſſet, ſi aut tutò in Senatum, aut honeſtè venire potuiſſem. Sed nec ſine periculo quiſquam liberè de Republica ſentiens, verſari poteſt in ſumma impunitate gladiatorum; nec noſtræ dignitatis videtur eſſe, ibi ſententiam de Republica dicere, ubi me & meliùs & propiùs audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque ſtudium meum deſidera-*

desiderabis; nec in publicis quidem, si quid erit in quo interesse necesse sit, unquam deero, nè cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In his autem rebus, quæ nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut me rationem habere velis & salutis & dignitatis meæ. Vale.

M. T. C. Papirio Pæto S. D. Fam. 9. 17.

T*Amen à malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: rectà enim à porta domum meam venisse: neque hoc admiror quòd non ad tuam potiús; sed illud, quòd nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noster Pætus? At ille adjurans, nusquam se unquam libentiús. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: sin autem obsonio, peto à te, nè pluris esse Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero ut in ista loca venire possim, non committam ut te serò à me certiorem factum putes. Vale.*

C. Tribonius M T. C. S. P. D. Fam. 12. Epist. 16.

S*I vales, bene est. Athenas veni ad* II. *Calend. Junii; atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studiis, summâque modestiæ famâ. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm, pro nostro*

veter-

veterrimo veriſſimóque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adoleſcente tuo, atque adeò noſtro (nihil enim mihi à te poteſt eſſe ſejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis ſunt, eſt; aut ſtudioſius earum artium, quas tu maximè amas, hoc eſt, optimarum. Itaque tibi, quòd verè facere poſſum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem neceſſe erat diligere, qualiſcunque eſſet, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in ſermone injeciſſet, ſe velle Aſiam viſere; non modò invitatus, ſed etiam rogatus eſt à me, ut id potiſſimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præſtituros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo ſit, nè putes in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingreſſum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò indies longiùs diſcendo, exercendóque ſe, procedat. Vos quid ageretis in Republica, cùm has literas dabam, non ſciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, ut aliquando otioſâ libertate fruamur: quod vel minimè mihi adhuc contigit. Ego tamen nactus in navigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnavi tibi munuſculum ex inſtituto meo: & dictum, cum magno noſtro honore à

te

te dictum concluſi, & tibi infrà ſubſcripſi. In quibus verſiculis, ſi tibi quibuſdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος *videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ, quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines, & cives. Deinde, quî magìs hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? cùm, etiamſi odio pari fuerit in eos, quos læſit; tamen certè non magìs dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin, ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meóſque tibi commendatos habe. vii. Calend. Jun. Athenis.*

Id eſt, loquen- liberior

Cicero Curio S. P. D. Fam. lib. 7. Epiſt. 41.

F*Acilè perſpexi ex tuis literis (quod ſemper ſtudui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus eſſes. Quod quando uterque noſtrûm conſecutus eſt, reliquum eſt, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas, facilè patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multum opus fuiſſe, propter res tuas ità contractas, ut, quemadmodum ſcribis, nec caput nec pedes; equidem vellem utì pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruiſſe jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noſter*

noſter ſuo jure poſſit dicere, niſi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam; ergò is tibi, nos ei ſuccedimus. Veni igitur, quæſo, nè tantum ſemen urbanitatis unà cum Republica intereat. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epiſt. 32.

IN *Aleſina civitate tam lautâ quàm nobili, conjunctiſſimos habeo & hoſpitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: ſed vereor, nè, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas: quanquam à te quidem cumulatè ſatisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maximè eſſe conjunctos vetuſtate, officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidéſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſimè gratum. Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epiſt. 33.

CN. *Otacilio Naſone utor familiariſsimé; itâ prorſus, ut illius ordinis nullo familiariùs: nam & humanitate ejus, & probitate, in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo ſic utor, ut ſcripſi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Demoſtratus; quos tibi, negotiáque omnia Naſonis non ſecùs commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſsimum mihi feceris, ſi intel-*

lexero

lexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epiſt. 34.

A*Vitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone Lyſonis filio Lilybætano, valdéque ab eo obſervor, cognovique dignum & patre & avo: eſt enim nobiliſſima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem domúmque ejus; magnóque opere abs te peto, cures ut intelligat meam commendationem maximo ſibi apud te & adjumento & ornamento fuiſſe. Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epiſt. 35.

C*Aius Avianus Philoxenus, antiquus eſt hoſpes meus, & præter hoſpitium, valde etiam familiaris: quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit. Nomen autem Aviani conſecutus eſt, quòd homine nullo plùs eſt uſus, quàm Flacco Aviano, meo (quemadmodum te ſcire arbitror) familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeáſque in numero tuorum; perficiáſque ut intelligat has literas meas magno ſibi uſui fuiſſe. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.*

Cicero Planco Imp. Conſ. Deſ. S. P. D.
Fam. lib. 10. Epiſt. 13.

U*T primùm poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermiſi in te ornando,* quod

quod poſitum eſſet aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipſo ſenatuſconſulto poteris cognoſcere: ità enim eſt perſcriptum, ut à me de ſcripto dicta ſententia eſt: quam ſenatus frequens ſequutus eſt ſummo ſtudio, magnóque conſenſu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi miſiſti, perſpexeram te magìs judicio bonorum, quàm inſignibus gloriæ delectari; tamen conſiderandum nobis exiſtimavi, etiamſi tu nihil poſtulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem nec Achillem, ſed Ulyſſem appellavit πτολίπορθον. Id eſt, urbium expugnatorem.

M. T. C. C. Caſſio S. P. D. Fam. lib. 12. Epiſt. 6.

QUi ſtatus rerum fuerit tum cùm has literas dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optimè de Republica ſentiente: nam quid dicam cupidiſſimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potiſſimùm profectus ſit? Itaque eum tibi nè commendo quidem; adventus ipſius ad te ſatìs eum commendabit. Tu velim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, adverſi quid evenerit. Res, cùm hæc ſcribebam, erat in extremum deducta diſcrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam ſuſtinebat: Qui ſi conſervatus erit, vicimus; ſin oppreſſus ibi erit (quod dii omen avertant) omnis omnium curſus eſt ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantúmque apparatum,

ratum, quanto opus eſt ad univerſam Rempub. recuperandam. Vale.

M. T. C. Cornificio Collegæ S. Fam. lib. 12. Epiſt. 17.

GRata mihi vehementer eſt memoria noſtrî tua, quam ſignificâſti literis: quam ut conſerves (non quòd de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ità rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nunciata ſunt: quæ, quia tibi ſunt propiora quàm nobis; tuâ me cauſâ magis movent, quàm meâ. Romæ ſummum otium eſt, ſed ità, ut malis ſalubre aliquod & honeſtum negotium: quod ſpero fore, quia video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quandam & licentiam nactum, ſcribere audaciùs, & cætera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes: Sed proximè ſcripſi de optimo genere dicendi; in quo ſæpe ſuſpicatus ſum te à judicio noſtro, ſic ſcilicet ut doctum hominem à non indocto, paululùm diſſidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, ſi minùs gratiæ cauſâ ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad téque mittant. Puto enim, etiamſi rem minùs probabis, tamen in iſta ſolitudine, quicquid à me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuam, dignitatémq; commendas, facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere; tum de ſummo ingenio, & de optimis tuis ſtudiis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis tuæ ità judicare;

care, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

M. T. C. Q. Thermo S. P. D. Fam. 13. 54.

Cum mihi multa grata ſunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti; tum imprimis, quòd M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberaliſſimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihíque propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes; operámque des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea nè fiat. Ego cùm antea ſtudioſè commendabam Marcilium, tum multò nunc ſtudioſiùs, quòd in longa apparitione ſingularem & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiámque cognovi. Vale.

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Ep. 27.

Ex tuis literis, & ex re ipſâ nos funditus periiſſe video. Te oro ut, quibus in rebus mei tuâ indigebunt, noſtris miſeriis nè deſis. Ego te, ut ſcribis, citò videbo. Plura non ſcribo. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 21.

TRiginta dies erant ipsi, cùm has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimùm expectare. Te oro, ut, si quid erit quod perspicias quamcunque in partem, quàm planissimè ad me scribas, & meo nomine (ut scribis) literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. v. Cal. Novemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. ex Epist. 22.

EGo, quòd per Thessaliam si irem in Epeirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem: indè cùm ad te me convertam, faciam ut scias; túque ad me velim omnia, quàm diligentissimè, cujusmodi sunt, scribas. Ego jam aut rem, aut nè spem quidem expecto. Vale. vi. Cal. Decemb. Dyrrhachii.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 1.

CUm antea maximè nostrâ interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum verò, ut legi rogationem, intellexi ad iter quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimum consequare: ut cùm ex Italia profecti essemus, sive per Epeirum iter esset faciendum, tuo, tuorúmque præsidio uteremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam ut

me

me ſtatim conſequare: faciliùs potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur. Vale.

M T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 2.

I*Tineris noſtri cauſa fuit, quòd non habebam locum, ubi pro meo jure diutiùs eſſe poſſem, quàm in fundo Siccæ, præſertim nondum rogatione correctâ; & ſimul intelligebam, ex eo loco (ſi te haberem) poſſe me Brunduſium referre: ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea ſcripſi, ſi ad nos veneris, conſilium totius rei capiemus. Iter eſſe moleſtum ſcio: ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum, ità ſum animo perculſo, & abjecto. Cura ut valeas. Dat. 6. Idus April. Narycii Locridis.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

U*Tinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias quòd me vivere coëgiſti: adhuc quidem valde me pœnitet. Sed te oro ut ad me Vibonem ſtatim venias, quò ego multis de cauſis converti iter meum: ſed eò ſi veneris, de toto itinere ac fuga mea conſilium capere potero. Si id non feceris, mirabor. Sed confido te eſſe omnino facturum.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

T*Erentia tibi & ſæpe, & maximas agit gratias. Id eſt mihi gratiſſimum. Ego vivo miſerrimus, & maximo dolore conficior. Ad te*

quid ſcribam, neſcio. Si enim es Romæ, jam me aſſequi non potes: ſin es in via, cùm eris me aſſecutus, coràm agemus quæ erunt agenda: tantùm te oro, ut, quoniam meipſum ſemper amâſti, eodem amore ſis. Ego enim idem ſum. Inimici mei mea mihi, non meipſum ademerunt. Cura ut valeas. viii Idus Aprilis. Thurii.

M. T. C. T. P. Attico. ad A. 3.6.

N*On fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brunduſii viſurus eſſem, ídque ad multa pertinuit; in eis, ut & in Epeiro conſiſteremus, & de reliquis rebus tuo conſilio uteremur: quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. Nobis iter eſt in Aſiam, maximè Cyzicum: tibi meos commendo; me vix, miſeréque ſuſtento. Vale. Dat. 14. Cal. Maii. Tarenti.*

M. T. C. P. Attico S. ad Atticum, lib. 3. Epiſt. 25.

P*Oſt tuum à me diſceſſum literæ mihi Româ allatæ ſunt, ex quibus perſpicio, nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe: neque enim (ſed bonam in partem accipies) ſi ulla ſpes ſalutis noſtræ ſubeſſet, tu pro tuo amore in me hoc tempore diſceſſiſſes. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiſcum unà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmâſti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, ſiſtas. Vale.*

M. T. C. Attico S. D. ad Atticum, 3. 6.

T*Otum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Calend. Sex. datarum, non*

aliud

aliud aliquid. Si ſpes erit, Epeirum; ſin minùs, Cyzicum, aut aliud quid ſequemur. Tuæ quidem literæ, quò ſæpius à me leguntur, hôc ſpem mihi faciunt minorem, quàm cùm lectæ ſunt. Tum id, quod attulerunt ad ſpem, infirmant; ut facilè appareat, te & conſolationi ſervire, & veritati: ídque te rogo planè, ut ad me, quæ ſcis, ut erunt; quæ putabis, ità ſcribas. Vale. Dat. 12. Cal. Septemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 18.

E*Xpectationem nobis non parvam attuleras, cùm ſcripſeras Varronem tibi pro amicitia confirmâſſe, cauſam noſtram Pompeium certè ſuſcepturum; & ſimulac à Cæſare ei literæ, quas expectaret, remiſſæ eſſent, autorem etiam daturum. Utrùm id nihil fuit; an adverſatæ ſunt Cæſaris literæ? An eſt aliquid in ſpe? Etiam illud ſcripſeras, eundem ſecundum comitia dixiſſe. Fac (ſi vides quantis in malis jaceam, & ſi putas eſſe humanitatis tuæ) me, fac de tota cauſa noſtra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit ſpei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autem literæ ſunt variæ, neque enim me deſperare vis, nec temere ſperare. Fac, obſecro te, ut omnia, quæ à te proſpici poſſunt, ſciamus. Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 11.

M*E & tuæ literæ, & quidem boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio veſtrarum literarum, & quòd tibi ità placuerat,*

adhuc Thessalonicæ tenebant. Si accepero literas, quas expecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, consilio, gratiâ juva. Consolari jam desine; objurgare verò noli. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ità affectum meâ ærumnâ esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimúmque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 4.

M*Iseriæ nostræ potiùs velim, quàm inconstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcessebamus, subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea, in qua, quod confectum esse audiveramus, erat hujusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. Illò cùm pervenire non liceret, statim iter Brundusium versus contuli ante diem rogationis, nè & Sicca, apud quem eram, periret; & quòd Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modò recipiemur. Adhuc invitamur benignè: sed, quod superest timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti; sed hæc coràm: fac modò ut venias. Vale.*

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

A*Siam Quinto suavissimo fratri obtigisse audîsti; non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor,*

rumor, quàm ullius noſtrûm literæ nuntiârint. Nunc, quoniam & laudis avidiſſimi ſemper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & ſumus & habemur, & multorum odia atque inimicitias Reipub. cauſâ ſuſcepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, curáque & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribam, quam ipſi Quinto dabo. Tu velim me certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam quid de tuo negotio. Nam, ut Brunduſio profectus es, nullæ mihi abs te ſunt redditæ literæ. Valde aveo ſcire quid agas. Idibus Mart. Vale.

Id eſt, Græcorum ſtudioſi. Id eſt, omnimodæ virtutis memor ſis.

M.T.C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 10.

V*Olo ames conſtantiam meam. Ludos Antii ſpectare non placet: Eſt enim ὑπόσολοικον, cùm velim vitare omnium deliciarum ſuſpicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non ſolùm delicatè, ſed etiam ineptè peregrinantem. Quare uſque ad Nonas Maias te in Formiano expectabo. Nunc fac ut ſciam quo die te viſuri ſimus. Ab Appii foro, horâ quartâ dederam aliam paulò antè à tribus Tabernis. Vale.*

Id eſt, ſubabſurdum. Id eſt, apparere.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 12.

N*Arro tibi; planè relegatus mihi videor, poſteaquam in Formiano ſum. Dies enim nullus erat, Antii cùm eſſem, quo die non meliùs ſcirem Romæ quid ageretur, quàm ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non ſolùm quid Romæ, ſed etiam quid in Republica; neque ſolùm quid fieret,*

verùm etiam quid futurum esset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quanquam jam teipsum expecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum; ac diem quo Româ sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad pridie Nonas Maias: eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo: nam Arpinum quid ego te invitem? Hæc igitur. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad At. lib. 3. Epist. 13.

QVòd ad te scripseram me in Epeiro futurum, posteaquam extenuari spem nostram & evanescere vidi, mutavi consilium; nec me Thessalonicâ commovi, ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re quoniam comitia hábita sunt, túque nil ad me scribis; perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse; méq; temporis non longinqui spe ductum esse, molestè feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis Pl. designatis reliqua spes est: quam si expectâro, non erit, quòd putes me causæ meæ ac voluntati meorum defuisse. Quòd me sæpe accusas, cur hunc

meum

meum casum tam graviter feram, debes ignoscere, cùm ità me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est; atque utinam tam in periculo fuisset, cùm ego iis, quibus salutem meam charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimísq; usus sum: qui ut me paulùm inclinare timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidiâ abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quò rariùs ad me literæ perferentur, hôc velim diligentiùs omnia, quæ putâris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M. T. C. T. P. Attic. S. ad A. 3. 14.

E*X tuis literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut ostendat. Comitia enim credo esse habita: quibus absolutis scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor qui sperem, facio tuo jussu; & scio te me iis epistolis potiùs, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse; ea siqui casus ex parte correxerint, minùs molestè feremus nos vixisse & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, & quoti-*

quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Theſſalonicâ: ſed jam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipſo loco minimè appoſito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut ſcripſeram, non ivi, quòd ſubiti mihi adverſi nuncii venerant, & literæ, quare nihil eſſet neceſſe quàm proximè Italiam eſſe: hinc ſi quid à comitiis audierimus, nos in Aſiam convertemus: neque adhuc ſtabat, quò potiſſimùm: ſed ſcies. Vale. 12. Cal. Sext. Theſſalonicæ.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 4. 12.

VEſtorius noſter me per literas facit certiorem, te Româ ad vii. Idus Maii putare profectum eſſe, tardiùs quàm dixeras, quòd minùs valuiſſes. Si jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecùs ac ſi ipſe adeſſes, cùm cæteri, tum Varronis: eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo; quos, ut ſpero, tibi valde probabo. Velim, ſi quid fortè novi habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæſare, & ſi quid fortè de comitiis, de Repub. (ſoles enim tu hæc feſtinè odorari) conſcribas ad me. Si nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. Nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiva aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus tuis, totóque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimum reviſas. Dionyſium jube ſalvere. Cura ut valeas.

M. T. C.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 3.

AD vi. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ ſunt tertio abs te die. Eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat ſanè, quid ſcriberem. Qui de Repub. rumores, ſcribe quæſo: in oppidis enim ſummum video timorem; ſed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, ſcire velim. Ad quas literas tibi reſcribi velis, neſcio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ ſimul in Trebulano redditæ ſunt: quarum alteræ edictum Publii Licinii habebant (erant autem Nonis Maiis datæ) alteræ reſcriptæ ad meas Minturnenſes. Quàm vereor, nè quid fuerit σπουδαιότερον in iis quas non accepi, quibus reſcribi vis! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionyſius nobis cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deeſt quid ſcribam, & lucet. Beneventi cogitabam hodie: noſtrâ continentiâ & diligentiâ faciemus ſatis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias.

Id eſt, magìs ſerium.

M T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 6.

TArentum veni ad xv. Calend. Junii. Quòd Pontinum ſtatueram expectare, commodiſſimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio conſumere; eóque magìs, quòd ei gratum eſſe id videbam, qui etiam à me petierit, ut ſecum, & apud ſe eſſem quotidie. Quod conceſſi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica ſermones

mones accipiam: instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans, Romæ nè sis, an jam profectus: quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potiùs, quàm committam, ut tibi, cùm possint reddi à me literæ, non reddantur: nec tamen jam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem: mandavi omnia quidem, quæ tu, ut polliceris, exhauries; narrabo, cùm aliquid habebo novi. Illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avidè expecto tuas literas, & maximè, ut nôrim tempus profectionis tuæ. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum, 7. 4.

D*Ionysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum (quod mihi jam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, nè libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi 4. Idus Decemb. fuimus unà horas duas fortasse; magnâ lætitiâ mihi visus est affici meo adventu; de triumpho hortari, suscipere partes suas, monere, nè antè in Senatum accederem, quàm rem confecissem, nè dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc judicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De Repub. autem ità mecum loquutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil*

ad

ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè judicâsse; venisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse: & cùm ille ad 8 Idus Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset, ad 7. ad Scipionem ante lucem venisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem: hoc illi τεκμηριῶδες videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederat, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat: quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere: sed, ut nunc est, ad 3. Non. Jan. ad urbem cogito.

Id est, signum indubitatum.

M. T. C. P. Attico S. ad Atticum, 7. 6.

PLanè deest quod ad te scribam: nota omnia tibi sunt, nec ipse habeo à te quod expectem. Tantùm igitur nostrum illud solenne servemus, ut nè quem istùc euntem sine literis dimittamus. De Republica valde timeo; nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæsari quod postularet, potiùs quàm depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio, opinione valentior: cur autem nunc primùm ei resistamus (ὐ γὰρ ἂν τοῦδε μεῖζον ἔποιτο κακόν) quàm cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm, ut absentis ratio haberetur, ferebamus? nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensu-

Id est, non enim hoc majus sequeretur malum.

sensurus es? Non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis decertetur; dicam idem quod Pompeius, neq; id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reipub. malum est, & quodam modo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

M. T. C. T. P. Attico. ad Attic. 7. 9.

SUbitò consilium cepi, ut antequam luceret exirem, nè qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus sim, scio; ità sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi verò quid suadeam, cujus ipse consilium expecto? Cneus noster quid consilii ceperit, capiátve, nescio; adhuc in oppidis coarctatus; & stupent omnes. Si in Italia consistat, erimus unà: sin cedet, consilii res est adhuc incerti. Nisi ego insanio, stultè omnia & incautè agi judico. Tu quæso ad me crebrò scribe, vel quod in buccam venerit.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 17.

NIhil habeo quod ad te scribam: quinetiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 4. Nonas Februar. manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium: quibus irrident L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur: nec quid

quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quò faciliùs de Pompeii rebus cognoscerem. Vale.

M. T. C. T. P. Attico. ad Attic. lib. 7. 18.

B*Reviloquentem jam me tempus ipsum facit: pacem enim desperavi. Bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatûs, maximo imbri Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes Legionum Actianarum non firmissimarum. At illum ruere nunciant, & jam jámque adesse, non ut manum conserat (quicum enim?) sed, ut fugam intercludat. Ego autem in Italia* καὶ συναποθανεῖν *nec te id consulo: sin extra, quid ago? Ad manendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem, incertum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves consilio. Etsi teipsum istic jam carere puto: sed tamen, quantum poteris. Ego siquid hîc hodie novi cognôro, scies: jam enim aderunt consules ad suas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem, cùm poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.*

Id est, vel commori.

M. T. C.

M.T.C. T.P. Attico. ad Atticum, lib. 7. 20.

PEdem in Italia video nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pompeio ſcio nihil, eúmque, niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem noſtri! Sed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non ſine cauſa times; non quò minùs quicquam expediat Cæſari ad diuturnitatem victoriæ, & dominationis: ſed video, quorum arbitrio ſit acturus. Rectè ſit: cenſeo cedendum de oppidis his: egeo conſilii: quod optimum factu videbitur, facies: cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quâ aut terrâ aut mari perſequar eum, qui, ubi ſit, neſcio? Et ſi terrâ quidem, quî poſſum? mari, quó? tradam igitur iſti me? fac poſſe tutó; multi enim hortantur: num etiam honeſté? Nullo modo quidem à te petam conſilium, ut ſoleo. Explicari res non poteſt: ſed tamen ſi quid in mentem venit, velim ſcribas; & ipſe quid ſis acturus. Vale.

M.T.C. T.P. Attico S. ad A. 7. 22.

PHilotimi literæ me quidem non nimis, ſed eos qui in his locis erant admodum delectârunt. Ecce poſtridie Caſſii literæ Capuâ à Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam veniſſe; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confeſtim ſequi Cæſarem, Domitium non habere militum vim. Idem

ſcripſit

scripsit Consules Capuâ discessisse. Non dubito quin Cneus in fuga sit, modò effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 23.

CUm dedissem ad te literas tristes, & metuo nè veras, de Lucretii ad Cassium literis Capuâ missis, Cephalio venit à vobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia faciliùs credere possum, quàm quòd scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniáq; quæ nolim. Rem miseram! malas causas semper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, nisi illud eum scîsse, (neq; enim erat difficile) hoc nescîsse? erat enim ars difficilis, rectè Rempub. regere. Sed jam jàmque omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8. 7.

UNum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto. Deseret igitur talem civem, & eos quos unà scis esse, cùm habeat præsertim & ipse cohortes 30? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit: nihil spectat nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego verò quem fugiam habeo: quem sequar, non habeo. Quòd enim tu meum consilium laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere: ego verò

malo: ſed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur. Cum hoc verò, qui antè fugit, quàm ſcit, aut quem fugiat, aut quò, qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deſeruit; ſi malui, contigit, victus ſum. Quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quæ nunquam timui nè viderem; nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modò meis, ſed memetipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſive à moneta (nemo enim ſolvit) ſive ab Oppiis tuis contubernalibus. Cætera appoſita tibi mandabo. Vale.

Cn. Pomp. Proconſ. M. T. Ciceroni Imp.
S. ad Attic. 8. 14.

T*Vas literas libenter legi. Recognovi enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Conſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo ſingulari perpetuóque ſtudio in Remp. ut te ad nos conferas, ut communi conſilio Reipub. afflictæ opem atque auxilium feramus. Cenſeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brunduſium venias. Cura ut valeas.*

Cn. Pomp. Proconſ. L. Domitio S. ad Attic. 8. 18.

M*Iror te ad me nihil ſcribere, & potiùs ab aliis quàm à te de Repub. certiorem me fieri. Nos disjectâ manu pares adverſariis eſſe non poſſumus: contractis noſtris copiis, ſpero nos & Reipub. & communi ſaluti prodeſſe. Quamobrem cùm conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat, ad 5. Id. Febr. Corſinio proficiſci cum exercitu, & ad me venire,*

nire, miror quid cauſæ fuerit, quare conſilium mutâris. Nam illa cauſa, quam mihi Vibullius ſcribit, levis eſt, te propterea moratum eſſe quòd audieris Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentinum veniſſe. Quantò enim magìs appropinquare adverſarius cœperat, eò tibi celeriùs agendum erat, ut te mecum conjungeres priùs, quàm Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſet. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere, in unum locum coactæ, nos à nobis diſtrahunt: ſed, ſi erunt qui te impediant, ut illas ſuas ſervent; æquum eſt me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias. Vale.

Cn. Pomp. L. Dom. S. ad Attic. lib. 8. Epiſt. 20.

L*Iteræ mihi à te redditæ ſunt ad* 14. *Calend. Mar. in quibus ſcribis, Cæſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. Quod putavi, & præmonui, fit, ut nec in præſentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, nè ad me iter expeditum tibi ſit, atque iſtas copias conjungere optimorum civium poſſis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quò magìs etiam tuis literis ſum commotus: neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatìs confido, ut de omnibus fortunis Reipub. dimicem:*

Neque etiam, qui ex delectibus conſcripti ſunt à Conſulibus, convenerunt. Quare da operam, ſi ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quamprimum venias, antequam omnes copiæ adverſariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire poſſunt: & ſi convenirent, quantum iis committendum ſit, quòd inter ſe non noti ſunt, contra veteranas legiones, non te prœterit. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum, lib. 8. Epiſt. 21.

Lippitudinis meæ ſignum tibi ſit librarii manus, & eadem cauſa brevitatis; etſi nunc quidem quod ſcriberem nihil erat. Omnis expectatio noſtra erat in nuntiis Brunduſinis: ſi nactus hic eſſet Cneum noſtrum, ſpes dubia pacis; ſin ille antè tranſmiſiſſet, exitioſi belli metus. Sed vidéſne in quem hominem inciderit Reſpublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? ſi mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm ruſticani: nihil prorſus aliud curant, niſi agros, niſi villulas, niſi nummulos ſuos. Et vide quàm converſa res eſt: illum, cui antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis noſtris peccatis vitiiſque evenerit, non poſſum ſine moleſtia cogitare. Quæ autem impendere putâram, ſcripſeram ad te, & jam tuas literas expectabam. Vale.

C. Cæſar

C. Cæsar M. T. C. S. ad Attic. 9. Epist. 5.

CUm Furnium nostrum tantùm vidissem, neque alloqui, neque audire me commodè potuisset properantem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiásque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: ità de me mereris. Imprimis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum ut ibi te videam, ut tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ brevitatíque literarum ignosces. Reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

C. Cæsar C. Oppio & L. Cornelio Balbo S. ad Atticum, 9. 8.

GAudeo mehercule vos significare literis quàm valde probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentiùs, quòd meâ sponte facere constitueram, ut quàm lenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordiâ & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in

mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cneum Magium, Pompeii præfectum, deprehendi; scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm iis, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificiis effectum est, ut Respub. in hunc statum perveniret. Valete.

M. T. C. Cæsari S. ad Attic. 9. Epist. 13.

V*T legi tuas literas quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem, te velle uti consilio & dignitate meâ, minùs sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer; & ad eam rationem existimabam satìs aptam esse & naturam, & personam meam: quod si ità est, & siqua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac Reip. reconciliando, cura te attingit; magìs idoneum, quàm ego sum, ad eam causam profectò reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, quamprimum potui, pacis autor fui: nec, sumptis armis, belli ullam partem attigi: judicavíque te eo bello violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio concessum,*

ceſſum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipſe autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te adjuvandum; ſic me nunc Pompeii dignitas vehementer movet: aliquot enim ſunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique eſſe in maximi beneficii memoria poſſim. Quæ ſi tantùm ad me ipſum pertinerent, ſperarem me à te tamen impetraturum: ſed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempub. pertinet, me & pacis utriuſque veſtrûm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatiſſimum conſervari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egiſſem, cùm ei ſaluti, qui mihi fuerat, fuiſſes; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratiſſimo animo, de tua liberalitate beneficióque miſit, eandem me ſalutem à te accepiſſe putavi, quam ille: in quem ſi me intelligis eſſe gratum, cura, obſecro, ut etiam in Pompeium eſſe poſſim. Vale.

Balbus M. T. Ciceroni Imp. S. D. ad Attic. 9. 16.

CÆſar nobis literas perbreves miſit, quarum exemplum ſubſcripſi: brevitate epiſtolæ ſcire poteris eum valde eſſe diſtentum, qui tanta de re tam breviter ſcripſerit. Si quid præterea novì fuerit, ſtatim tibi ſcribam. Cæſar Oppio Cornelióque

tióque S. Ad vii. Id. Mart. Brunduſium veni: ad murum caſtra poſui. Pompeius eſt Brunduſii: miſit ad me Cn. Magium de pace: quæ viſa ſunt, reſpondi. Hoc vos ſtatim ſcire volui. Cùm in ſpem venero de compoſitione aliquid me conficere, ſtatim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas (mi Cicero) torqueri, poſtquam rurſus in ſpem pacis veni, nequa res compoſitionem eorum impediat? Namque quod abſens facere non poſſum, opto: quòd ſi unà eſſem, aliquid fortaſſe proficere poſſem. Nunc expectatione crucior. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 10. 2.

EGo *cùm accepiſſem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, eſſémque Minturnis poſtridie manſurus, & indè protinus; ſuſtinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus; agerentúrque nihilominus, quæ ſine nobis agi poſſunt.* MNEMONEUTICA *jam adeſt, & animus ardet; nec eſt quicquam, quò & quá; ſed hæc noſtra erit cura, & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc feciſti, nos conſiliis juvabis. Res ſunt inexplicabiles: fortunæ ſunt committenda omnia: ſine ſpe conamur ulla: melius ſi quid acciderit, mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea ſcripſit: ſed & tempus alienum eſt, & homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo. Vale.*

Cæſar Imp. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 10. 8.

ETſi te nihil temere, nihil imprudenter facturum judicâram: tamen permotus hominum famâ, ſcribendum ad te exiſtimavi, & pro noſtra benevolentia petendum, nè quò progredereris, inclinatâ jam re; quâ integrâ etiam progrediendum tibi non exiſtimâſſes. Namque & amicitiæ graviorem injuriam feceris, & tibi minùs commodè conſulueris, ſi non fortunæ obſequutus videbere. Omnia enim ſecundiſſima nobis, adverſiſſima illis accidiſſe videntur: nec cauſam ſecutus videris, (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum conſiliis abeſſe judicâſti) ſed meum aliquod factum condemnâſſe; quo mihi gravius abs te nihil accidere poteſt: quod nè facias, pro jure noſtræ amicitiæ à te peto. Poſtremò, quid viro bono & quieto, & bono civi magìs convenit, quàm abeſſe à civilibus controverſiis? quod nonnulli cùm probarent, periculi cauſâ ſequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ teſtimonio, & amicitiæ judicio, neq; tutius, neque honeſtius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abeſſe. xv. Cal. Maias ex itinere. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. Epiſt. 18.

DE illius ab Alexandria diſceſſu, nihil adhuc rumoris; contráque opinio, valde eſſe impeditum. Itaque nec mitto (ut conſtitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias: quodvis enim ſupplicium levius eſt hac permanſione. Hac de re & ad Antonium ſcripſi, & ad Balbum,

&

& ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur, hîc esse me minimè convenit: quorum fortasse utrumque erit, alterum certé. Intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset; sed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam expecto nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquare velim, & cum istis, & rem ut poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. 12. Calend. Quint.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum, 11. 19.

CUm tuis dare possem literas, non prætermisi, etsi quod scriberem non habebam. Tu ad nos & rariùs scribis quàm solebas, & breviùs. Credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere aut audire posse. Veruntamen velim, si quid erit, qualecunque erit, scribas. Est autem unum quod mihi sit optandum si quid agi de pace possit, quod nulla equidem habeo in spe. Sed quia tu leviter interdum significas, coges me sperare quod optandum vix est. Philotimus dicitur secedere Idibus Sextil. nihil habeo de eo ampliùs. Tu velim ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis satìs est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. 11. Calend. Sextil.

M. An-

M. Antonius Conſ. M. T. Ciceroni S. ad Attic. 14. 10.

OCcupationibus eſt factum meis, & ſubitâ tuâ profectione, nè tecum coràm de hac re agerem: quam ob cauſam vereor, nè abſentia mea levior ſit apud te. Quòd ſi bonitas tua reſponderit judicio meo, quod ſemper habui de te, gaudebo. A Cæſare petii, ut Sextum Clodium reſtitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum ſic uti beneficio ejus, ſi tu conceſſiſſes: quò magìs laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat: quòd ſi duriorem te ejus miſeræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adverſus te: quanquam videor debere tueri commentarium Cæſaris. Sed mehercule ſi humaniter, & ſapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis; & voles P. Clodium in optima ſpe puerum repoſitum exiſtimare, non te inſectatum eſſe, cùm potueris, amicos paternos. Patere, obſecro te, pro Repub. videri geſſiſſe ſimultatem cum patre ejus: non contempſeris hanc familiam. Honeſtiùs enim & libentiùs deponimus inimicitias Reipub. nomine ſuſceptas, quàm contumaciæ. Me deinde ſine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abeſſe certum habeo: tamen arbitror malle te quietam ſenectutem, & honorificam potiùs agere, quàm ſollicitam.

Poſtremò,

Poſtremò, meo jure te hoc beneficium rogo: nihil enim non tuâ causâ feci. Quod ſi non impetro, per me Clodio daturus non ſum: ut intelligas, quanti apud me autoritas tua ſit, atque eò te placabiliorem præbeas. Vale.

M. T. C. Planc. Præt. Deſ. S. ad Attic. 16, 16.

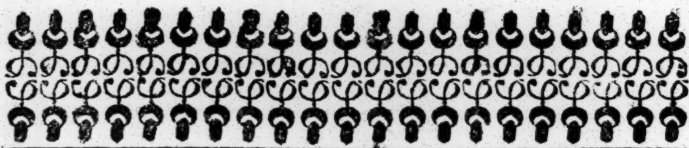
I*Gnoſce mihi, quòd cùm antea accuratiſſimè de Buthrotiis ad te ſcripſerim, eadem de re ſæpius ſcribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut noſtræ amicitiæ: ſed cùm tanta res agatur Attici noſtri, nunc verò etiam exiſtimatio, ut id quod probavit Cæſar, nobis teſtibus & obſignatoribus, qui & decretis & reſponſis Cæſaris interfueramus, videatur obtinere potuiſſe: præſertim cùm tota poteſtas ejus rei tua ſit, ut ea, quæ Conſules decreverunt ſecundum Cæſaris decreta & reſponſa, non dicam comprobes, ſed ſtudiosè libentérque comprobes. Id mihi ſic erit gratum, ut nulla res gratior eſſe poſſit. Etſi jam ſperabam, cùm has literas accepiſſes, fore, ut ea, quæ ſuperioribus literis à te petiiſſemus, impetrata eſſent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id feciſſe, quod magna cum ſpe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibíque pro tuo ſummo beneficio gratias agamus: quod ſi acciderit, velim ſic exiſtimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro quàm ille, obligatum fore. Vale.*

M. T. C.

M. T. C. Capitoni S. ad Attic. lib. 16. 17.

NOn dubito quin mirere, atque etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus conjunctissimi permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum: multùm potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam; scio quàm sis amicis jucundus: nemo nos in hac causa plùs juvare potest, quàm tu: & res ista est firma, ut debet esse, quam Consules de consilii sententia decreverunt, cùm & lege & senatusconsulto cognoscerent: tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cùm officii tui, & Reipub. causâ decretum Consulum comprobaturum, tum libenter nostrâ causâ esse facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias, vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

Finis libri secundi.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M. T. C. S. Fam. lib. 4. Epist. 5.

POsteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ, sanè quàm, pro eo ac debui, graviter molestéque tuli; communémque eam calamitatem existimavi: qui si istîc affuissem, neque tibi defuissem, corámque meum dolorem tibi declarâssem. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est, propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestià afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt: ut magìs ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevì ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem; sed quòd forsitan dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quòd tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs, quàm liberi, chara esse debent; patriam, honestatem, dignitatem, honores

nores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius vicem (credo) doles? quoties in eam cogitationem necesse est ut tu veneris, ut nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? licitum est tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cùm florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent; honores ordinatim in Republica petituri essent; in amicorum negotiis liberalitate suâ uterentur? Quid horum fuit, quod non priùs, quàm datum est, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum; nisi hoc pejus sit, hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem posset. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina, ante Megara, dextrâ Piræus, sinistrâ Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt; nunc

prostrata

prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrûm interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant? Vísne tu te (Servi) cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione eâ non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est; omnes provinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis pòst annis tamen ei moriendum fuit; quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca: atque ea potiùs reminiscere, quæ digna tuâ personâ sunt: illam, quamdiu ei opus fuerat, vixisse; unà cum Repub. fuisse; te patrem suum, Prætorem, Consulem, Augurem vidisse; adolescentibus primariis nuptam fuisse; omnibus bonis propè perfunctam esse; cùm Resp. occideret, vitâ excessisse. Quid est, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueveris præcipere & dare consilium; nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potiùs, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subjice, atque

apud

apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te expectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientiâ tuâ te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietásque in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult: da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, si qua in re opus sit, operâ & consilio tuo uti possit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm Reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnámque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æquè ferre posse, neque id majus, quàm debeat, tibi onus videri; nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore animo esse cognovero, de iis rebus quæ hîc geruntur, quemadmodúmque se provincia habeat, certiorem faciam.

M. Cicero S. D. Servio Sulp. Fam. 4. Epist. 5.

E*Go verò (Servi) vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolando, & propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quòd literis tuis le-*

ctis aliquantulùm acquievi. Nam & ea ſcripſiſti quæ levare luctum poſſent, & in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipſe me faceret, & quàm ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora ſcilicet ſæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua ſolùm, & ſocietas penè ægritudinis, ſed etiam autoritas conſolatur. Turpe enim eſſe exiſtimo, me non ità ferre caſum meum, ut tu tali ſapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori, quòd ea me ſolatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium conſularem, clarum virum, & magnis rebus geſtis, amiſit; & L. Paulus, qui duos ſeptem diebus; & veſter Gallus; & M. Cato, qui ſummo ingenio, ſummâ virtute filium perdidit; iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipſorum dignitas conſolaretur ea, quam ex Repub. conſequebantur: mihi autem, amiſſis ornamentis iis, quæ ipſe commemoras, quæq; eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. Non amicorum negotiis, non Reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat: aſpicere curiam non poteram: exiſtimabam id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus,

ctus, & fortunæ perdidisse. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia, & cùm frangerem jam ipse me, cogerémque illa ferre toleranter; habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone & suavitate omnes curas doloresque deponerem. Nunc autem, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me à Republica mœstum domus excipiebat, quæ levaret, sic nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro; quòd nec eum dolorem, quem è Republica capio, domus jam consolari potest, nec domesticum Respub. Quò magis te expecto, téque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quàm conjunctio consuetudinis, sermonúmq; nostrorum: quanquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam ut antè commentemur inter nos, quâ ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cùm ità sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

M T. C. S. D. L. Lucio Q. Fil. Fam. lib. 5. Epist. 12.

COràm me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audaciùs. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendendâ, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis: quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam; méque ità vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solùm commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, ut vel autoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerêre susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam Italici belli, & civilis historiam jam penè à te esse perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares conjuncténe malles cum cæteris rebus nostra contexere; an, ut multi Græci fecerunt. Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separa-

ſeparaverunt) tu quoque ità civilem conjurationem ab hoſtilibus externíſque bellis ſejungeres. Equidem ad noſtram laudem non multùm video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam intereſt, non te expectare, dum ad locum venias, at ſtatim cauſam illam totam, & tempus arripere. Et ſimul ſi uno in argumento, unâque in perſona mens tua tota verſabitur, cerno jam animo, quantò omnia uberiora atque ornatiora futura ſint. Neque tamen ignoro, quàm impudenter faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam (poteſt enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me poſtulem. Quid ſi illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui ſemel verecundiæ fines tranſierit, eum bene & gnaviter oportet eſſe impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam quàm fortaſſe ſentis, & in eo leges hiſtoriæ negligas: gratiámque illam, de qua ſuaviſſimè quodam in prooemio ſcripſiſti, à qua te affici non magìs potuiſſe demonſtras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate: ea ſi me tibi vehementiùs commendabit, nè aſpernêre; amoríque noſtro pluſculum etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quòd ſi te adducemus, ut hoc ſuſcipias; erit (ut mihi perſuadeo) materies digna facultate, & copiâ tuâ. A principio enim conjurationis uſque ad reditum noſtrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe: In quo & illâ poteris uti civi-

lium commutationum ſcientiâ, vel in explicandis cauſis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; & ſi liberiùs, ut conſueviſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem notabis. Multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenam cujuſdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit. Nihil eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæq; viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem: cæteris verò, nullâ perfunctis propriâ moleſtiâ, caſus alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda. Quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi avelli jubet ſpiculum, poſteaquam ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſalvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fugâ, reditúque retinetur? Etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet, quaſi enumeratione faſtorum. At viri ſæpe excellentis ancipites variíque caſus habent admirationem, expectationem, lætitiam, moleſti-

am,

am, spem, timorem: si verò exitu notabili concludantur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate. Quid mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorúmque nostrorum? Habet enim varios actus, multásque actiones & consiliorum & temporum. Ac non vereor nè assentatiunculâ quadam aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonstrem, me à te potissimùm ornari celebraríque velle. Neque enim tu is es, qui, quis sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quàm eos qui laudent, assentatores arbitrêre. Neque autem ego sum ità demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causâ ab Apelle potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat; sed quòd illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulachra ignotis nota faciebant; quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minùs enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborârunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines hominum statuásque

superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quàm si in cæterorum: quòd non ingenium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli; sed etiam autoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in Reipub. maximis gravissimísque causis cogniti, atque imprimis probati: ut mihi non solùm præconium, quod, cùm in Sigæum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magníque videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, siqua te res impedierit (neque enim fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me; multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid fortè reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor autoritas; multi deniq; reprehendant, & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum; qui, cùm cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorúmque nomina magnâ voce pronuntiaverunt, cùm ipsi ante ludorum missionem coronâ donentur, alium præ-

conem adhibeant, nè ſuâ voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Hæc nos vitare cupimus; & ſi recipis cauſam noſtram, vitabimus: ídque ut facias, rogamus. Ac nè fortè mirere, cur, cùm mihi ſæpe oſtenderis te accuratiſſimè noſtrorum temporum conſilia atque eventus literis mandaturum, à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis: quòd alacres animo ſumus, ut & cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoſcant, & noſmetipſi vivi gloriolâ noſtrâ perfruamur. His de rebus quid acturus ſis, ſi tibi non eſt moleſtum, reſcribas mihi velim. Si enim ſuſcipis cauſam, conficiam commentarios rerum omnium: ſin autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. Tu interea non ceſſabis, & ea quæ habes inſtituta perpolies, nóſque diliges. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8. 3.

M*Aximis & miſerrimis rebus perturbatus, cùm coràm tecum mihi poteſtas deliberandi non eſſet, uti tamen tuo conſilio volui. Deliberatio autem omnis hæc eſt; ſi Pompeius Italiâ cedat (quod eum facturum eſſe ſuſpicor) quid mihi agendum putes: &, quò faciliùs conſilium dare poſſis, quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cùm merita Pompeii ſumma erga ſalutem meam, familiaritáſque quæ mihi cum eo eſt, tum ipſa Reipub. cauſa me adducit, ut mihi vel conſilium meum cum illius conſilio, vel*

fortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud; si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem: qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multò antè provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; & si maximè exploratum sit eum nobis amicum fore, sítne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua cùm summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui juris, subeundúmque periculum sit cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Rempub. recuperaverit. In hac parte hæc sunt: vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter: adde etiam, nihil nisi contra consilium, autoritatémque meam. Omitto illa vetera, quòd istum in Rempub. ille alluit, auxit, armavit; ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis autor; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior; ille provinciæ propagator; ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor Reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam suâ, Marcóque Marcello Consuli finienti provincias

Gallias

Gallias Calend. Martii restitit. Sed ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, sive potiùs turpissimâ fugâ? quæ conditio non accipienda fuit potiùs, quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant: fateor; sed nunquid hoc pejus? At recuperabit Rempublicam. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica, & privata adversario tradita? Denique nulla causa, nullæ vires, nulla sedes, quò concurrant, qui Rempub. defensam velint. Apulia delecta est, inanissima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotissima: fuga, & maritima opportunitas visa quæri desperatione. Invitè cepi Capuam; non quò munus illud defugerem, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet, & ut ipse sensissem: multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio & sine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi nihil quæri præter fugam. Eum si nunc sequar, quónam? cum illo non: ad quem cùm essem profecturus, cognovi in his locis esse Cæsarem, ut tutò Luceriam venire non possem. Infero mari nobis, incerto cursu, hyeme maximâ navigandum est. Age jam, cum fratre, an sine? cum filio, an quomodo? In utraque enim re

sum-

ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos abſentes, fortunáſque noſtras? Acrior, quàm in cæterorum; quòd putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. Agè jam, has compedes, faſces (inquam) hos laureatos efferre ex Italia, quàm moleſtum eſt? qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus, antequam ad illum venerimus? Quà autem, aut quò, nihil ſcimus. At ſi reſtitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Mutius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit, qui tamenità dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factum eſt; ſed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thraſybulus, & fortaſſe meliús. Sed eſt certa quædam illa Mutii ratio, atque ſententia; eſt illa etiam Philippi: &, cùm ſit neceſſe, ſervire tempori; & non amittere tempus, cùm ſit datum. Sed in hoc ipſo habent tamen iidem faſces moleſtiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum eſt: ſed ſit; deferet triumphum: Non acciperène periculoſum ſit, an accipere invidioſum ad bonos? O rem (inquis) difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda eſt. Quî enim fieri poteſt? Ac nè me exiſtimâris ad manendum eſſe propenſiorem, quòd plura in ea parte verba fecerim; poteſt fieri, quod fit in multis quæſtionibus, ut res verboſior hæc fuerit, illa verior.

Quam-

Quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberanti, ità mihi des consilium velim. Navis & in Cajeta est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium. Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere à Consule duci, scripserat ad Consules. Sed turpe Domitium erit deserere, implorantem ejus auxilium. Est quædam spes, mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pirenæo cum Trebonio pugnâsse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transîsse cum cohortibus: summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cùm esset incertum iter Cæsaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse, nè quò inciderem, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsíque sedatiore animo quàm proximè scripseram, nullum meum judicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

M. T. C. Dolabellæ Cons. S. ad Attic. 14. 15.

E*Tsi contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, satísque ex ea magnam lætitiam voluptatémque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari*

lari

lari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causâ in hæc loca veniunt: præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem Cons. præbeas. Quibus ego quanquam verissimè possim respondere, te, quæ facias, tuo judicio & tuâ sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neque planè assentior, nè imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neque valde nego; sum enim avidior, etiam quàm satìs est, gloriæ. Et tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum Regi fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem Cons. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem, post te Consulem, solum possum verè Consulem

lem dicere. Dein multa de facto, ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipub. ſalutarius; atque hæc una vox omnium eſt. A te autem peto, ut me hanc quaſi falſam hæreditatem alienæ gloriæ ſinas cernere, méque aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam mi Dolabella (hæc enim jocatus ſum) libentiùs omnes meas, ſi modò ſint aliquæ meæ, laudes ad te tranſfuderim, quàm aliquam partem exhauſerim ex tuis. Nam cùm te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti, tum his tuis factis ſic incenſus ſum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut ſcis) M. Brutum, propter ejus ſummum ingenium, ſuaviſſimos mores, ſingularem probitatem, atque conſtantiam: tamen Idibus Martiis tantum acceſſit ad amorem, ut mirarer locum fuiſſe agendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? Tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe. Quare quid eſt quòd ego te hortor ut dignitati & gloriæ ſervias? Proponam tibi claros viros, quod facere ſolent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipſum: te imitêre oportet, tecum ipſe certes: nec licet quidem tibi jam tantis rebus geſtis non tui ſimi-

similem esse. Quod cùm ità sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis, non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortunâ quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ sapientius; ità pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberâsti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibíque non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu, quoniam Rempub. nósque conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

M.T.C. Bruto S. ad Brutum, Epist. 3.

NOstræ res meliori loco videbantur: scripta enim ad te, certò scio, quæ gesta sunt. Quales tibi sæpe scripsi, Consules tales extiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè eum florentem & honoribus & gratiâ regere ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus.

mus. Est omnino illud difficilius : sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, ejus operâ nos esse salvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa civitas tota ad te se cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad 12. Cal. Maias te huc venire, quàm se ad te ire mallebat : quo quidem die magnorum meorum laborum, multarúmque vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida veráque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantum capit urbs nostra, concursus est ad me factus; ab ea cùm usque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neque enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatióque me commovet;propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus consiliísque facias diligentissimè certiorem: Illúdque consideres, nè tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt : quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui judicii est: ego sic sentio, trium

fratrum unam & eandem eſſe cauſam. Conſules duos, bonos quidem, ſed duntaxat bonos, amiſimus. Hircius quidem in ipſa victoria occidit, cùm paucis diebus magno prælio antè viciſſet. Nam Panſa fugerat, vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hoſtium Brutus perſequitur, & Cæſar. Hoſtes autem omnes judicati, qui M. Antonii ſectam ſecuti ſunt. Itaque id ſenatuſconſultum plerique interpretantur etiam ad tuos, ſive captivos, ſive dedititios, pertinere. Equidem nihil diſſerui duriùs, cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ità ſtatueram, à te cognoſcere cauſam ejus Senatum oportere. 10. Calend. Maias.

M. Brutus M. T. C. S. D. ad Br. Epiſt. 4.

Q*Vantâ ſim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti noſtri & conſulum, facilius eſt tibi exiſtimare, quàm mihi ſcribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidiſſe, tum quòd Bruti eruptio non ſolùm ipſi ſalutaris fuit, ſed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd ſcribis, trium Antoniorum unam atque eandem cauſam eſſe; quid ego ſentiam, mei judicii eſſe: ſtatuo nihil, niſi hoc; Senatûs aut populi Romani judicium eſſe de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipſum, inquies, iniquè facis, qui hoſtilis animi in Rempub. homines cives appelles. Imò juſtiſſimé: quod enim nondum Senatus cenſuit, nec populus Romanus juſſit, id arroganter non prajudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto,*

quod

quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi, habuíque in mea potestate, quoad bellum fuit. Multò quidem honestius judico, magísque quod concedere possit Respub. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, mihíque meritò, & meo nomine, & Reip. charissime) nimis credere videris spei tuæ; statímque, ut quisque aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere; quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc (Cicero) nunc agendum est, nè frustra oppressum esse Antonium gavisi simus, neu semper primi cujusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit; cujus tantam autoritatem Senatus ac populus Romanus non solùm esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solùm bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adsunt, ut

 cum

cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Unum hoc grato animo liberalíque profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de consulatu, nè Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm indè, si consul factus sit, descensurum. Quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis autore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia qualibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem, & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ, si provideri potuit nè existeret: quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Remp. justam, etiam suis nitentem viribus, si istuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idib. Maiis, ex castris.

T. & C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 9.

N*Os à te, ut scis, discessimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadem venimus ad octavum Id. Novemb. ad septimum, Actium: ubi propter tempestatem ad sextum Idus morati sumus. Indè ad quintum Idus Corcyram bellissimè navi-*

gavimus. Corcyræ fuimus uſque ad decimum ſextum Calend. Decemb. tempeſtatibus retenti. Ad 15. Cal. Decemb. à portu Corcyræorum, ad Caſſiopem ſtadia 120 proceſſimus. Ibi retenti ventis fuimus uſque ad nonum Calend. Interea, qui cupidè profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati ſolvimus. Indè Auſtro leniſſimo, cœlo ſereno, nocte illâ & die poſtero, in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodémque vento poſtridie (id erat ad ſeptimum Calend. Decemb.) horâ quartâ Brunduſium venimus: eodémque tempore ſimul nobiſcum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Calend. Decemb. ſervus Cnei Planci Brunduſii tandem aliquando mihi à te expectatiſſimas literas reddidit, datas Idibus Novemb. quæ me moleſtiâ valde levârunt; utinam omnino liberâſſent. Sed tamen Aſclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convaleſcendum: Tuam prudentiam, temperantiam, amorem ergà me novi: ſcio te omnia facturum, ut nobiſcum quamprimum ſis: ſed tamen ità velim, ut nè quid properes. Symphoniam Lyſonis velim vitâſſes, nè in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluiſti obſequi quàm valetudini, reliqua cura. Curio miſi, ut medico honos haberetur, & tibi daret quod opus eſſet: me, cui juſſiſſet, curaturum. Equum & mulum Brunduſii tibi reliqui,

liqui. Romæ vereor nè ex Calend. Januar. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, nè temere naviges. Solent nautæ festinare quæstûs sui causâ. Cautus sis, mi Tyro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio (cautè is solet navigare) si minùs, cum honesto aliquo homine, cujus autoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, téque nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam, noster Tyro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimé. Vale, & salve.

Libri tertii finis.

LIBER QUARTUS.

M. T. C. Servio Sulpitio S. P. D. Fam. lib. 13. Ep. 17.

Marcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primùm in forum veni, instituta; & Patris cùm aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit: quâ, si opus fuisset, tam essem usus quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris

ctioris cujusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eúmque unum præter cæteros observat ac diligit. Quem si tu jam fortè cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere seriús. Eâ enim est humanitate & observantiâ, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ità est, magnopere à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quam maximus postea commendatione nostrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum nondum satìs habes cognitum, aut quæ causa est cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quenquam, neque justioribus de causis commendare possim. Faciámque id, quod debent facere ii, qui religiosè & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potiùs spondeo, in méque recipio, eos esse M. Curii mores, eámque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. Cicero Q. Thermo Prop. S. P. D. Fam. 13. Epist. 57.

Q*Vò magìs quotidie ex literis nuntiisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, ut*

mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus operâ, conſilio, ſcientiâ rei militaris, vel maximè intelligo, me & Remp. adjuvari poſſe. Quòd niſi tanta res ejus ageretur, nec ipſe adduci potuiſſet ut à me diſcederet; neque ego, ut cum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficiſci cogito circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coràm & per literas diligentiſſimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo, cura tibi ſit, ut ſuum negotium quod habet cum populo Sardiano, pro cauſæ veritate, & pro ſua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cùm tecum Epheſi locutus ſum, te ipſius M. Anneii causâ omnia velle. Sed tamen ſic velim exiſtimes, te mihi nihil gratius facere poſſe, quàm ſi intellexero per te illum ipſum negotium ex ſententia confeciſſe. Idq́ʒ quamprimum ut efficias te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. Silio Proc. S. D. Fam. 13. 63.

N*On putavi fieri poſſe ut mihi verba deeſſent; ſed tamen in C. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis: ſed tamen ut planè perſpicere poſſis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi chariſſimus eſt, C. Lænium. Id fit cùm plurimis ejus officiis, tum ſummâ ejus probitate & ſingulari modeſtiâ. Eum ego à me invitiſſimus dimiſi, cùm propter familiaritatem, & conſuetudinis ſuavitatem; tum quòd conſilio ejus fi-*

deli

deli ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor nè jam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis me, de quo ea ſuprà ſcripſerim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias; quod tibi videbitur rectum eſſe, ipſi dicas. Hominem facillimum, liberaliſſimúmque cognoſces. Itaq; te rogo ut eum ſolutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi fratríque meo gratiſſimum feceris. Vale.

M. T. C. Terentia, Tullia, Q. Frater & Q. Filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epiſt. 11.

E*Tſi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis deſidero, tamen non tam meâ, quàm tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam converſa eſt vis morbi (ſic enim ſcribit Curius) ſpero te, diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore. Modò fac id quod humanitatis tuæ eſt, nè quid aliud cures hoc tempore, niſi ut quàm commodiſſimè convaleſcas. Non ignoro quantum ex deſiderio labores; ſed erunt omnia facilia, ſi valebis. Feſtinare te nolo, nè nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger, & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbem acceſſi prid. Non. Januar. obviàm mihi ſic eſt proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipſam flammam civilis diſcordiæ, vel potiùs belli: cui cùm cuperem mederi, &, ut arbitror, poſſem; cupiditates certorum hominum (nam ex utraque*

parte

parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas literas miserat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Posteaquam Senatus Consulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus nè quid Respub. detrimenti caperet; nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur. Id fit autoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus Consul, quò magìs suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria de Repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidé, eóque est nostra pluris autoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, literásque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pridie Idus Januar.

M.T.C. Cn. Pomp. Proc. S. ad Attic. 8. Epist. 15.

CUm ad te literas misissem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te Reip.

Reip. causâ mare transiturum: erámque in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere (quâ mihi nihil utilius videbatur) aut Remp. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis, quæ Dialio ad consules dederas, certior tui consilii factus, non expectavi dum mihi à te literæ redderentur: confestímque cum Qu. fratre & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Æserniæ. Sanè sum commotus, quòd, si ità esset, non modò iter meum interclusum, sed me ipsum planè exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimùm consisterem, dum certum nobis ab Æsernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi, cùm Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Consulem misisses. Hæ scriptæ sic erant; literas tibi à L. Domitio ad 13. Calend. Mar. allatas esse; earúmq; exemplum subscripseras: magníque interesse Reip. scripseras, omnes copias primo quoq; tempore in unum locum convenire, & ut, præsidii quod satìs esset, Capuæ relinqueres. His ergò literis lectis, in eadem opinione fui quâ reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum; quò mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet, tutũ iter esse non arbitrabar. Cùm res in summa expectatione esset, utrumq;

simul

simul audivimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cúmque nec mihi nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus; à multis, qui è Samnio Apuliâque veniebant, admoniti sumus ut caveremus nè exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celeriùs etiam, quàm nos possemus, eò quò intenderat venturus esset. Quod cùm ità esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam Reip. noceret: cùm præsertim non dubitaremus, quin si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas, Canusio ad 10. Calend. Martii datas, quibus nos hortaris ut celeriùs Brundusium veniamus: quas cùm accepissemus ad 3. Calend. Mart. non dubitamus, quin tu jam Brundusium pervenisses; nobísque iter illud omnino interclusum videbatur, neque minùs nos esse captos, quàm qui Corfinium venissent. Neq; enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilominus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. Quod cùm ità sit, maximè vellem primùm tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris causâ, sed quòd videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris for-

fortiſſimis accidiſſe. Quoniam autem tecum ut eſſem non contigit, utinam tui conſilii certior factus eſſem: nam ſuſpicione aſſequi non potui, quòd omnia priùs arbitratus ſum fore, quàm ut hæc Reip. cauſa in Italia non poſſet, duce te, conſiſtere. Neque verò nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam Reipub. lugeo: nec ſi ego quid tu ſis ſecutus non perſpicio, idcirco minùs exiſtimo te nihil niſi ſummâ ratione feciſſe. Mea quæ ſemper fuerit ſententia, primùm de pace vel iniquâ conditione retinendâ, deinde de urbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam oſtenderas) meminiſſe te arbitror. Sed mihi non ſumo, ut meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum: neque id Reip. cauſâ, de qua deſperavi, quæ & nunc afflicta eſt, nec excitari ſine civili perniciosiſſimo bello poteſt: ſed te quærebam; tecum eſſe cupiebam: neque ejus rei facultatem, ſiqua erit, prætermittam. Ego me in hac omni cauſa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. Primùm enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem timerem, quæ illi; ſed ea bello civili leviora ducebam. Indè ſuſcepto bello, cùm pacis conditiones ad te afferri, à téque ad eas honorificè & largè reſponderi viderim, duxi meam rationem, quam tibi facilè me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me eſſe unum, qui pro meis maximis in Remp. meritis ſupplicia miſerrima & crudeliſſima pertuliſſem: me

eſſe

esse unum, qui si offendissem ejus animum, cui tam, cùm jam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subjicerer eisdem præliis; ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego priùs sum suspicatus, quàm mihi palàm denuntiata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putavi, si honestè vitare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non satisfacio, facilè respondeo: neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quàm illi; neque illi amiciores Reip. quàm ego. Hoc inter me & illos interest, quòd, cùm & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus (quod idem te intellexeram velle) illi armis disceptari maluerunt: quæ quoniam ratio vicit, perficiam profectò, ut neque Respub. civis à me animum, neque tu amici desideres.

Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Conf. S. D.
ad Attic. 8. 17.

E*Go, quòd existimabam dispersos nos, neque Reip. utiles, neque nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi: primùm ut ipse cum omni copia ad nos veniret; si de se dubitaret, ut cohortes 19. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neque ipse satìs firmus esset*

ad

ad caſtra facienda, quòd meas 19. *&* *ſuas* 12. *cohortes tribus in oppidis diſtributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit) neque, ſi vellet, expedire poſſet. Nunc ſcitote me eſſe in ſumma ſolicitudine: nam & tot & tales viros periculo obſidionis liberare cupio: neque ſubſidio ire poſſum, quòd his duabus legionibus non puto eſſe committendum, ut illùc ducantur. Ex quibus tamen non amplius* 14. *cohortes contrahere potui, quas Brunduſium miſi; neque Canuſium ſine præſidio, dum abeſſem, putavi eſſe dimittendum. Dialio mandâram, quòd majores copias ſperabam nos habituros, ut, ſi vobis videretur, alteruter veſtrûm ad me veniret; alter in Siciliam, cum ea copia quam Capuæ & circum Capuam comparâſtis, & cum iis militibus quos Fauſtus legit, proficiſceretur; Domitius cum* 12. *ſuis cohortibus eôdem adjungeretur, reliquæ copiæ omnes Brunduſium cogerentur, & indè navibus Dyrrachium tranſportarentur. Nunc cùm hoc tempore nihilo magìs ego, quàm vos, ſubſidio Domitio ire poſſim, ſeu per montes explicare, non eſt nobis committendum, ut ad has* 14. *cohortes, quas dubio animo habeo, hoſtis accedere, aut in itinere me conſequi poſſit. Quamobrem placitum eſt mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris noſtri ordinis, qui hîc ſunt) ut Brunduſium ducerem hanc copiam, quam ego mecum habeo. Vos hortor, ut, quodcunq; militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem Brunduſium*

veniatis

veniatis quamprimum. Arma quæ ad me miſſuri eratis, iis cenſeo armetis milites, quos vobiſcum habetis; quæ arma ſuperabunt, ea ſi Brunduſium jumentis deportaveritis, vehementer Reip. profueritis. De hac re vellem noſtros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium prætores miſi, ut ſe nobis conjungerent, & militum quod haberent ad nos diducerent. Valete.

M.T.C. Mario S. D. Fam. lib. 7. Epiſt. 3.

PErſæpe mihi cogitanti de communibus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, & (ut video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unà: quinetiam ipſum diem memoriâ teneo. Nam ad tertium Id. Maias, Lentulo & Marcello Conſulibus, cùm in Pompeianum veſperì veniſſem, tu mihi ſolicito animo præſtò fuiſti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italìa, verebare nè officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidiſti profectò me quoque ità conturbatum, ut non explicarem quid eſſet optimum factu: pudori tamen malui, famæq; cedere, quàm ſalutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi quò veneram. Primùm, neque magnas copias, neque bellicoſas: deinde, extra ducem, paucóſque præterea (de principibus loquor) reliqui primùm in ipſo bello

bello rapaces; deinde in oratione ità crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum. Quid quæris? Nihil boni, præter causam. Quæ cùm vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cujus fueram semper autor; deinde cùm ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cùm integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, si te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quæ dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cùm eâ urbe careas, in qua nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui. Quæ acciderunt, omnia dixi esse futura. Veni domum, non

quòd optima vivendi conditio eſſet: ſed tamen, ſi eſſet aliqua forma Reipub. tanquam in patria ut eſſem; ſi nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur conſciſcerem, cauſa nulla viſa eſt; cur optarem, multæ. Vetus eſt enim, Ubi non ſis qui fueris, non eſſe cur velis vivere. Sed tamen vacare culpâ magnum eſt ſolatium: præſertim cùm habeam duas res, quibus me ſuſtentem; optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur; altera nè mortuo quidem. Hæc ad te ſcripſi verboſiùs, & tibi moleſtus fui, quòd te cùm mei, tum Reip. cognovi amantiſſimum. Notum tibi omne conſilium meum eſſe volui, ut primùm ſcires, me nunquam voluiſſe plus quenquam poſſe, quàm univerſam Remp. poſtea autem quàm alicujus culpâ tantùm valeret unus, ut obſiſti non poſſet, me voluiſſe pacem: amiſſo exercitu, & eo duce in quo ſpes fuerat uno, me voluiſſe etiam, reliquis omnibus poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli: nunc autem, ſi hæc civitas eſt, civem eſſe me; ſi non, exulem eſſe non incommodiore loco, quàm ſi me Rhodum, aut Mitylenas contuliſſem. Hæc tecum coràm malueram; ſed quia longiùs fiebat, volui per literas eadem; ut haberes quid diceres, ſi quando in vituperatores meos incidiſſes. Sunt enim, qui, cùm meus interitus nihil fuerit Reipub. profuturus, criminis loco putent eſſe quòd vivam. Quibus ego certò ſcio non videri ſatis multos periſſe: qui ſi me au-

diſſent,

dîſſent, quamvìs iniquâ pace, honeſtè tamen viverent: armis enim inferiores, non causâ fuiſſent. Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe quàm velles: quod tibi ità videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi quæ volo expediero, brevi tempore te (ut ſpero) videbo. Vale.

M. T. C. Marcello S. D. Fam. lib. 4. Epiſt. 7.

ETſi eo te adhuc conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quòd eâ te ſapientiâ eſſe judicem, ut meum conſilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem à dignitate. Ego eum te eſſe, qui horum malorum initia multò antè videris, qui conſulatum magnificentiſſimè atque optimè geſſeris, præclarè memini: ſed idem etiam illa vidi, neque te conſilium civilis belli ità gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitûs probare, ſempérque ſummè diffidere. Qua in ſententia me quoque fuiſſe memoriâ tenere te arbitror: Itaque neque tu multùm interfuiſti rebus gerendis; & ego id ſemper egi, nè intereſſem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, conſilio, autoritate, causâ, quæ erant in nobis ſuperiora: ſed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi ſumus igitur, aut, ſi vinci dignitas non poteſt,

fracti certè & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem; ostendistíque sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium; à multis etiam magni ac fortis animi judicatum: sed habet ista ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum; præsertim cùm tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quod dubitationem afferret ei penes quem est potestas, nisi quòd vereretur nè tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ità constituisses, ut abesse perpetuò malles, quàm ea quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facilè passurus esset, te carentem patriâ & fortunis tuis, quietè & liberè vivere: cogitandum tibi tamen esset, Romane & domi tuæ cujusmodi res esset, an Mitylenis aut Rhodi

malles

malles vivere. Sed cùm ità latè pateat ejus poteſtas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa ſit; nónne mavis ſine periculo domi tuæ eſſe, quàm cum periculo alienæ? Equidem etiam ſi oppetenda mors eſſet, domi atque in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, ſentiunt; quorum eſt magna, pro tuis maximis clariſſimiſque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam diſſipari nolumus. Nam etſi nullam poteſt accipere jnjuriam, quæ futura perpetua ſit; propterea quòd neque is qui tenet Rempub. pateretur, neque ipſa Reſpub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui eſſent, auderem ſcribere, niſi te intelligere confiderem. Hoc pro te unius ſolicitudines, unius etiam multæ & aſſiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos curâ & dolore proximi ſumus, precibus tardiores, quòd jus adeundi, cùm ipſi deprecatore eguerimus, non habemus. Gratiâ tantum poſſumus, quantum victi. Sed tamen conſilio, ſtudio, Marcello non deſumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati ſumus.

M. Marcellus M Cic. S. D. Fam. lib. 4. Epiſt. 11.

P*Lurimùm valuiſſe apud me tuam ſemper autoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio, potes exiſtimare. Cùm mihi C. Marcellus frater amantiſſimus mei, non ſolùm conſilium daret, ſed precibus quoque me obſecraret; non*

priùs mihi persuadere potuit, quàm tuis est effectum literis, ut uterer vestro potissimùm consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quòd ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multò jucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meæ saluti faverent, te cupidissimum mei, singularémque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè & æquo animo carebam. Hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quispiam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

Servius Sulpitius M. C. S. D. Fam. 4. Epist. 12.

ETsi scio non jucundissimum nuntium me vobis allaturum, tamen, quoniam casus & natura in bonis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores ut facerem. Ad v. Cal. Junii, cùm ab Epidauro Piræeum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eúmque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cùm ab eo digressus essem eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquámque jurisdictionem absolverem: ille, utì aiebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus

erat.

erat. Poſtridie ejus diei, cùm ab Athenis proficiſci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Poſthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum collegam noſtrum, poſt cœnæ tempus, à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percuſſum eſſe, & duo vulnera accepiſſe; unum in ſtomacho, alterum in capite ſecundum aurem; ſperare tamen eum vivere poſſe: Magium ſe ipſum interfeciſſe: poſtea ſe à Marcello ad me miſſum eſſe, qui hæc nuntiaret, & rogaret uti cogerem medicos. Coëgi, & è veſtigio eò ſum profectus primâ luce. Cùm non longè à Piræeo abeſſem, puer Acidini obviàm mihi venit cum codicillis, in quibus erat ſcriptum paulò ante lucem Marcellum diem ſuum obiiſſe. Ità vir clariſſimus ab homine teterrimo acerbiſſimâ morte eſt affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus eſt amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi: inveni duos libertos, & pauculos ſervos: reliquos aiebant profugiſſe, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. Coactus ſum in eadem illa lectica, quâ ipſe delatus eram, meiſque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei ſatìs amplum faciendum curavi. Ab Athenienſibus, locum ſepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quòd religione ſe impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam conceſſerant. Quod

proximum fuit, utì in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus: ibíque eum combussimus; posteáque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ità, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ prid. Calend. Jun. Athenis.

M.T.C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 13.

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi aut juvandi tui causâ scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: ídque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa nuntius venit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributu-

rum exiſtimem. Etſi tardiùs fit quàm volumus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt : & ſimul Africanæ cauſæ iratior, diutiùs velle videtur eos habere ſolicitos, à quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtiis conflictatum. Sed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſiùs & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmâſſe, te in iſtis moleſtiis diutiùs non futurum. Quando quid ſentirem expoſui; quid velim tuâ causâ, re potiùs declarabo, quàm oratione. Et ſi tantum poſſem, quantum in ea Repub. de qua ità meritus ſum, ut tu exiſtimas, poſſe debebam; nè tu quidem in iſtis incommodis eſſes. Eadem enim cauſa opes meas fregit, quæ tuam ſalutem in diſcrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti: primùm ob eas cauſas, quas ſcripſi; deinde, quòd ea de Repub. ſemper voluiſti, atque ſenſiſti, ut non modò nunc ſecunda ſperare debeas, ſed etiam, ſi omnia adverſa eſſent, tamen conſcientiâ & factorum & conſiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortiſſimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 14.

M*E ſcito omnem meum laborem, omnem operam, curam, ſtudium, in tua ſalute conſumere.*

re. Nam cùm te ſemper maximè dilexi, tum fratrum tuorum (quos æquè atque te ſummâ benevolentiâ ſum complexus) ſingularis pietas, amórque fraternus nullum me patitur officii erga te, ſtudiíq; munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam fecerímq; pro te, ex illorum te literis, quàm ex meis malo cognoſcere. Quid autem ſperem, aut confidam, & exploratum habeam de ſalute tua, id tibi à me declarari volo. Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſíſq; rebus, ſempérque magis adverſos rerum exitus metuens, quàm ſperans ſecundos, is ego ſum: &, ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cùm ad 6 Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum veniſſem manè ad Cæſarem, atque omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem & moleſtiam pertuliſſem: cùm fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego eſſem locutus, quæ cauſa, quæ tempus tum poſtulabat: non ſolùm ex oratione Cæſaris, quæ ſanè mollis & liberalis fuit; ſed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea ſignis, quæ facilius perſpicere potui quàm ſcribere, hanc in opinionem diſceſſi, ut mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno fortíque ſis; &, ſi turbidiſſima ſapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus ſic adero, ut difficillimis: neque Cæſari ſolùm, ſed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amiciſſimos eſſe cognovi, pro te, ſicut adhuc feci, libentiſſimè ſupplicabo. Vale.

D. Brutus

D. Brutus M. T. C. S. D. Fam. 11. 13.

JAm non ago tibi gratias: cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo quæ in manibus ſunt. Quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet, ſi meas literas diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de cauſis (Cicero) non potui: eram ſine equitibus, ſine jumentis. Hircium periiſſe neſciebam. Cæſari non credebam priùs, quàm conveniſſem, & collocutus eſſem. Hic dies hoc modo abiit. Poſtridie manè à Panſa ſum accerſitus Bononiam. Cùm in itinere eſſem, nuntiatum mihi eſt eum mortuum eſſe. Recurri ad meas copiolas: ſic enim verè eas appellare poſſum: ſunt extenuatiſſimæ, & inopiâ omnium rerum peſſimè acceptæ. Biduo me Antonius anteceſsit, itinere multò majore fugiens, quàm ego ſequens: ille enim iit paſsim, ego ordinatim: quacunquè ivit, ergaſtula ſolvit, homines arripuit. Conſtitit nuſquam priùs, quàm ad vada venit: quem locum volo tibi eſſe notum: jacet inter Appenninum & Alpes, impeditiſsimus ad iter faciendum. Cùm abeſſem ab eo millia paſſuum triginta, & ſe jam Ventidio conjunxiſſet, concio ejus ad me eſt allata: in qua petere cœpit à militibus, ut ſe trans Alpes ſequerentur; ſibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatum eſt, & frequenter à militibus Ventidianis (nam ſuos valde quàm paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendũ. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cùm ſuſtinere

eos

cos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hac re mihi nuntiatâ, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meúmque iter eò contuli. Horâ antè præſidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm ſum gaviſus! in hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant. Quos ipſi adhuc ſatìs arroganter Allobroges, equitatúſque omnis qui eò præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant; noſtróque adventu ſuſtineri faciliùs poſſe confidimus. Tamen ſiquo etiam caſu Iſaram ſe trajecerint, nè quid detrimenti Reip. injungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimámque ſpem de ſumma Reipub. habere volumus; cùm & nos, & exercitus noſtros ſingulari concordiâ conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, daréque operam, ut quàm paratiſſimi ab exercitu reliquiſque rebus pro noſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium confligamus; qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione Reipub. comparârunt, ſubitò ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epiſt. 2.

S*Criptâ & obſignatâ jam epiſtolâ, literæ mihi redditæ ſunt à te, plenæ rerum novarum, maximéque mirabiles: Dolabellam quinque cohortes miſiſſe*

sisse in Cherronesum. Adeóne copiis abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cùm tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes spero jam tuas esse; quoniam latro ille tam fuit demens. Et tuum consilium vehementer laudo, quòd non priùs tuum exercitum Apolloniâ Dyrrachióque movisti, quàm de Antonii fuga audîsti, Bruti eruptione, populi Romani victoriâ. Itaque quòd scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherronesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi Romani, facis ex tua dignitate, & è Repub. Quòd scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antoniis (quod dicam, in bonam partem accipias) magìs mihi probatur militum severitas, quàm tua. Te benevolentiam exercitûs equitúmque expertum esse, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habeas novi, facies me certiorem: in quo valde delector, me antè providisse, ut tuum judicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad Remp. ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd scribis me maximo odio egisse, ut insectarer Antonios, ídque laudas; credo ità videri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo: scribis enim, acriùs prohibenda bella civilia esse, quàm in superatos iracundiam exercendam. Vehementer à te, Brute,

Brute, dissentio; neque clementiæ tuæ concedo: sed salutaris severitas vincit inanem speciem clementiæ. Quòd si clementes esse voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem ætas acta ferme est, tuâ istuc refert maximé. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi provideritis: neque enim populum semper eundem habebitis, neque Senatum, neque Senatus ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius. Vale. 14. Cal. Maii.

M. T. Cicero S. D. Titio. Fam. 5. 16.

E*Tsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen cùm longiùs à summi luctûs acerbitate meus abesset dolor quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæq; in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu; sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minùs sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minùs eâ, quâ nati sumus, conditione vivamus; néve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus; eventísque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse*

nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæq; & literis proditæ, tantùm videntur proficere debere, quantùm status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minùs autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bonâ, aut denique aliquâ Repub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris est) ut eorum qui occiderunt miserias lugeas: ut ea non dicam quæ sæpissime & legi & audivi, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potiùs, quàm mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere Reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam, non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? Non mehercule quenquam audivi hoc gravissimo & pestilentissimo anno, adolescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nè quid iis, quos amâsti, mali putes contigisse;

gisse; permultum erit ex mœrore tuo diminutum: relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui quæ non cum illis communicabitur, sed ad teipsum propriè referetur. In qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatiùs casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseriâ malóque sejunctus. Etenim eum semper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiâque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certè nos, quod est dies allatura, id consilio antè ferre debemus; neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assequutum: sin minùs fortè valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi atque amicissimi, quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

FINIS.